نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال چهاردهم، شماره ۳۳، تابستان ۹۳

سنجش و اولویت بندی مناطق روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی شهرستان مشگین شهر

دریافت مقاله:۹۲/۹/۶ پذیرش نهایی:۹۳/۲/۱۲
صفحات:۱۵۲-۱۳۱

وکیل حیدری ساربان: دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی[۱]
Email: Vheidari56@Gmail.com

چکیده

اندیشمندان برنامه ریزی اعتقاد دارند، برنامه ریزی ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی باشند. از طرفی بهبود کیفیت زندگی می تواند زمینه های دیگر توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد. در این راستا، نواحی روستایی، از فضاهای نیازمند مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی محسوب می شوند. این مطالعات باید زمینه های مرتبط با کیفیت زندگی روستایی را، کاهش محرومیت جغرافیایی و دسترسی به نیازهای اساسی زندگی را در بر گیرد. هدف این مقاله سنجش و اولویت بندی مناطق روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی با استفاده از تاپسیس فازی در شهرستان مشگین شهر می باشد. روش کار به صورت میدانی بوده و اطلاعات از طریق پرسش نامه از ۱۸۵ نفر از روستاییان شهرستان مشگین شهر جمع آوری گردیده است. روایی صوری پرسش نامه توسط پانل متخصصان مورد تایید قرار گرفت. مطالعه راهنما در منطقه مشابه جامعه آماری با تعداد۳۰ پرسش نامه صورت گرفت و با داده های کسب شده و استفاده از فرمول ویژه کرونباخ آلفا در نرم افزار SPSS، پایایی پرسش نامه تحقیق ۰/۸۳ بدست آمد و داده های بدست آمده با استفاده از تکنیک تاپسیس فازی مورد تحلیل قرار گرفتند. در نهایت، نتایج مدل تاپسیس فازی بر اساس وزن های محاسبه شده نشان داد که در بین دهستان های مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر؛ دهستان صلوات و نقدی از حیث کیفیت زندگی در رده اول و دوم و دهستان قره سو در رده آخر قرار دارد. در نهایت، بر اساس نتایج پژوهش پیشنهادات کاربردی ارائه شده است.

کلیده واژگان: کیفیت زندگی، توسعه اجتماعی، توسعه روستایی، تاپسیس فازی، مشگین شهر

---

[۱]. **نویسنده مسئول:** اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری و روستایی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مقدمه

گستره مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه امروزه وسیع نبوده است. در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می باشد که از چندین متغیر متاثر می گردد(جاجرمی و کلته، ۱۳۸۵: ۵). و امروزه کیفیت زندگی، یکی از چارچوب های نظری قابل قبول در بررسی شرایط زندگی جوامع مختلف به شمار می رود. کیفیت زندگی، وضعیت فرد و یا افراد یک جامعه را با توجه به عوامل برون زایی نظیر فن آوری تولید، زیر ساخت ها، نهادهای اجتماعی، روابط اجتماعی، محیط زیست و مانند آنها تحت تاثیر قرار می دهد. به طور کلی کیفیت زندگی، علاوه بر مسائل اقتصادی، نگرانی های اجتماعی و محیط زیست را نیز مد نظر قرار می دهد(باسخا و همکاران، ۱۳۹۰:ص ۳۷) و در واقع، نظریه کیفیت زندگی، ترویج و توسعه مفاهیم کیفیت زندگی مردم است تا بهترین شیوه های زیستی برای آنها فراهم شود؛ بنابر این هدف نهایی از مطالعه کیفیت زندگی و کاربرد متعاقب آن برای این است تا مردم قادر به داشتن زندگی با کیفیت بالا باشند؛ به طوری که این زندگی مطلوب و لذت بخش باشد(قنبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۷۵) بحث کیفیت زندگی به تازگی در ادبیات توسعه پایدار و برنامه ریزی توسعه اجتماعی و مباحث اقتصاد نوین مطرح گردیده و جایگاه ویژه ای یافته است.

اندیشمندان برنامه ریزی اعتقاد دارند، برنامه ریزی ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی باشند. از طرفی بهبود کیفیت زندگی می تواند زمینه های دیگر توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد. در این راستا، نواحی روستایی، از فضاهای نیازمند مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی محسوب می شوند. این مطالعات باید زمینه های مرتبط با کیفیت زندگی روستایی ، کاهش محرومیت جغرافیایی و دسترسی به نیازهای اساسی زندگی را در بر گیرد. و از این رو با توجه به اهمیت کیفیت زندگی در توسعه و بهزیستی اجتماعات انسانی در مناطق روستایی، سنجش و اولویت بندی کیفیت زندگی در مناطق روستایی و متعاقب آن برنامه ریزی برای آنها از اهمیت ویژه ای برخوردار است. و با توجه به نقش انکار ناپذیر مناطق روستایی در تولید، رشد و توسعه ملی، ضرورت جلب رضایت ساکنان این مناطق و افزایش کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستایی بر همگان روشن است، بنابر این، با آگاهی از این مهم، در تحقیق حاضر تلاش می شود تا سطح کیفیت زندگی ساکنان مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر به تفکیک دهستان به وسیله اطلاعاتی که با استفاده از ابزار پرسش نامه گرد آوری می شود، سنجش و اولویت بندی شود. بر این اساس پژوهش حاضر پاسخی خواهد بود به این پرسش که کیفیت زندگی ساکنان مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

در چه سطحی قرار دارد؟ کدام یک از دهستان ها بر حسب دسترسی به شاخص های کیفیت زندگی در رتبه بالا و کدام یک از دهستان ها در رتبه پایین قرار دارد؟

پیشینه تحقیق

رضوانی و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان «ارتقای روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی شهرهای فیروز آباد و صاحب در استان لرستان و کردستان» دریافتند که ارتقای روستا به شهر باعث بهبود کیفیت زندگی در شهر فیروز آباد و بهبود نسبی کیفیت زندگی در شهر صاحب شده است.

بدری و همکاران(۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی» به این نتیجه رسیدند که بالاترین میزان رضایت از کیفیت زندگی در قلمروهای کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی و کیفیت امنیت و کمترین میزان آن در قلمروهای اشتغال و درآمد و گذران اوقات و فراغت وجود دارد.

مطالعات قالیباف و همکاران(۱۳۸۸) با عنوان«سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی» نشان داد که وضعیت کیفیت زندگی در منطقه روستایی شهرستان مشگین شهر از دید جامعه مورد مطالعه بالا نیست و از بین متغیرهای تحقیق، سه متغیر گذران اوقات و فراغت، کیفیت محیطی و کیفیت کالبدی بر امنیت منطقه تاثیر گذارند.

نتایج تحقیق دهقانی وهمکاران (۱۳۹۱) در یافته های خود پیرامون«سنجش و بررسی شاخص های کیفیت زندگی در کانون های اسکان عشایری استان های فارس و اصفهان» نشان دادند که بر اساس دیدگاه های نمونه، کیفیت آموزش، کیفیت محیط مسکونی ، محیط فیزیکی و کیفیت درآمد و اشتغال پایین تر از حد متوسط و کیفیت سلامت، امنیت و کیفیت کالبدی در حد متوسط ارزیابی شده اند.

حیدری(۱۳۹۰) در مطالعه ای با عنوان«بررسی شاخص های کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستایی استان کهکیلویه و بویر احمد» دریافت که هنوز تفاوت معناداری بین کیفیت زندگی نقاط شهری و روستایی وجود دارد و شرایط به نفع جامعه شهری می باشد.

حاصل مطالعات صحرایی بوکنیا[1](۲۰۰۵) و همکاران با عنوان «تحلیل کیفیت زندگی مناطق روستایی غرب ویرجینیا»نشان داد بین کیفیت زندگی در مناطق روستایی با عوامل طبیعی، اجتماعی و اقتصادی و روانشناختی رابطه وجود دارد. نتایج پژوهش داوید و همکاران(۲۰۰۱) با

[1] .Bukenya

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

عنوان «بررسی کیفیت زندگی جوامع روستایی هند» مبین این واقعیت است که هر قدر جوامع روستایی به خدمات بهداشتی و درمانی و آموزشی دسترسی بیشتری داشته و میزان درآمد آنها بالا باشد به همان میزان کیفیت زندگی آنها ارتقا می یابد. داینر[1](۲۰۰۰)، بهبود کیفیت زندگی جوامع روستایی را متضمن آن می داند که جوامع روستایی از زندگی خود ارزیابی مثبتی داشته باشند. آلن[2] و همکاران(۲۰۰۲) در تحقیقی با عنوان «بررسی کیفیت زندگی در نواحی روستایی نبراسکا» نشان داد که بین مکان گزینی روستا و عضویت در تشکل های مردمی، پتانسیل طبیعی، الگوی مصرف خانوار و وضعیت مسکن و بهبود شاخص های کیفیت زندگی رابطه معنی داری وجود دارد. تیتو[3] و همکاران(۲۰۰۹) در یافته های میدانی خود با عنوان «مطالعه کیفیت زندگی در نواحی روستایی کراوسی» به این نتیجه رسیدند که هر قدر سرمایه اجتماعی، امنیت، میزان مشارکت اجتماعی و رضایت شغلی در جامعه روستایی بیشتر باشد به همان میزان در کیفیت زندگی جوامع روستایی تغییرات ملموسی حاصل می شود. مارانس[4](۲۰۰۵) دریافت که دسترسی بهینه جوامع روستایی به خدمات درمانی، آموزشی و بهداشتی به بهزیستی روستاییان منجر می شود. دینر و لوکاس[5] (۲۰۰۰) نشان دادند که بین کیفیت منابع آب و خاک کشاورزی با ارتقای شاخص های رفاه اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی رابطه معنی داری وجود دارد. مورو[6] و همکاران(۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان «رتبه بندی کیفیت زندگی با به کارگیری داده بهزیستی ذهنی در نواحی روستایی پاکستان» ارتقای شاخص های کیفیت زندگی را در مناطق روستایی تابعی از بعد خانوار، عضویت در تشکل های مدنی و مشارکت اجتماعی می داند. به زعم مایرز[7](۱۹۹۸) کاهش نرخ بیکاری، بهبود الگوی مصرف خانوار و رضایت شغلی از عوامل موثر بر ارتقای کیفیت زندگی روستاییان می باشد. رباک[8] (۱۹۸۲) در یافته های خود به این نتیجه رسید که بین نوع روستا به لحاظ اوضاع طبیعی و مکان گزینی روستا با ارتقای شاخص های کیفیت زندگی رابطه معنی دار وجود دارد. هم چنین به باور پاسیون[9] (۲۰۰۳) بهبود وضعیت مسکن و استحکام بناهای روستایی در بهبود کیفیت زندگی جوامع روستایی نقش

1 .Dinner
2 .Allen
3 .Tito
4 .Marans
5 .Diner and Lucas
6 .Moro& et al
7 .Myers
8 .Roback
9 .Pacion

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

اساسی ایفا می کند. در نهایت متغیرهای تحقیق در خصوص سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی در جدول (۱) و چارچوب نظری پژوهش با توجه به مرور ادبیات و پیش نگاشته های موضوع و بر اساس اهداف پژوهش در شکل(۱) ارائه شده است.

جدول(۱) معرفی پژوهش های انجام شده در خصوص سنجش و اولویت بندی نواحی روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی

پژوهشگر	عنوان پژوهش	متغیرهای مورد مطالعه
رضوانی و همکاران (۱۳۸۸)	ارتقای روستا به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی	بهبود کیفیت زندگی به دلیل ارتقای روستا به شهر
بدری و همکاران(۱۳۹۲)	سنجش شاخص های کیفیت زندگی در نواحی روستایی	کیفیت تعامل، همبستگی اجتماعی، کیفیت امنیت، اشتغال، درآمد و گذران اوقات و فراغت .
قالیباف و همکاران(۱۳۸۸)	سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی	گذران اوقات و فراغت، کیفیت محیطی و کیفیت کالبدی
دهقانی و همکاران(۱۳۹۱)	سنجش و بررسی شاخص های کیفیت زندگی در کانون های اسکان عشایری استان های فارس و اصفهان	کیفیت آموزش، کیفیت محیط مسکونی ، محیط فیزیکی و کیفیت درآمد و اشتغال، کیفیت سلامت، امنیت و کیفیت کالبدی
حیدری (۱۳۹۱)	بررسی شاخص های کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستایی استان کهکیلویه و بویر احمد	وجود تفاوت معنادار بین نقاط شهری و روستایی
داوید(۲۰۰۱)	بررسی کیفیت زندگی در جوامع روستایی هند	خدمات درمانی و بهداشتی و درآمد
آلن و همکاران (۲۰۰۲)	بررسی کیفیت زندگی در نواحی روستایی نبراسکا	مکان گزینی روستا و عضویت در تشکل های مدنی، پتانسیل طبیعی و الگوی مصرف خانوار و وضعیت مسکن
تیتو و همکاران (۲۰۰۹)	مطالعه کیفیت زندگی در نواحی روستایی کراوسی	سرمایه اجتماعی، امنیت، مشارکت اجتماعی و رضایت شغلی
مورو و همکاران (۲۰۰۸)	رتبه بندی کیفیت زندگی با به کارگیری داده بهزیستی ذهنی در نواحی روستایی پاکستان	بعد خانوار، عضویت در تشکل های مدنی و مشارکت اجتماعی
بوکینا(۲۰۰۵)	تحلیل کیفیت زندگی نواحی روستایی غرب ویرجینیا	عامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و روانشناختی

ماخذ:یافته های پژوهش

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

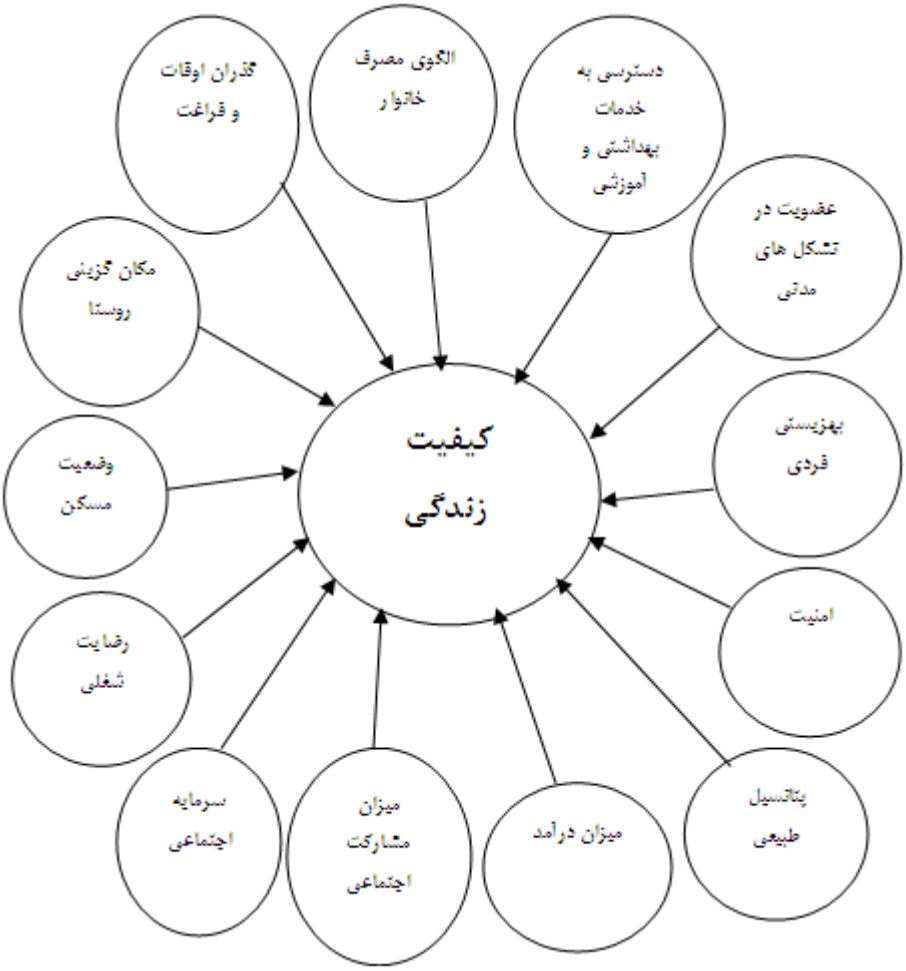

شکل (۱) چارچوب نظری پژوهش

مبانی نظری

کیفیت زندگی به معنی درک ذهنی هر فرد از حس خوب بودن (Starfield et al., 2002) احساس رضایت از زندگی (Foo,2000:35) بهتر بودن و شکوفایی(Flora,2007) رفاه عمومی(Franse,1998: 21) بهزیستی اجتماعی (UN Human Development Report,1994) داشتن زندگی خوب(Lansing and Marans, 1969) و بهزیستی مادی و روانی مردم(Diner and oishi,2000) می باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مفهوم کیفیت زندگی در حوزه های مختلف دارای معانی متفاوتی است. به عنوان مثال، بسیاری از اقتصاددانان مفهوم کیفیت زندگی را بر اساس درآمد می سنجند، در حالی که نزد جامعه شناسان، این مفهوم نیازهای اساسی، زندگی رو به رشد و رضایت بخش، فقر و محرومیت اجتماعی، انسجام اجتماعی، نوع دوستی و از خود گذشتگی در میان جماعات را در بر می گیرد (نیازی و دلال خراسانی،۱۳۹۱: ۲۰۳) به نظر روان شناسان مفهوم کیفیت زندگی، بررسی نگرش فرد نسبت به زندگی است(محمودی،۱۳۹۰: ص۴۵) جغرافیدانان نیز با میان کشیدن عدالت اجتماعی در تمامی شئون زندگی جمعی کیفیت زندگی را در سرلوحه اقدامات و برنامه های توسعه ای خود به ویژه از زاویه توسعه اجتماعی قرار داده اند(Nancy,2005:14).

دو رویکرد اصلی در مطالعات کیفیت زندگی وجود دارد: رویکرد عینی و رویکرد ذهنی. این رویکردها در اغلب موارد به طور مجزا و به ندرت به صورت تلفیقی برای سنجش کیفیت زندگی مورد استفاده قرار می گیرند. کیفیت زندگی، ادراک افراد را از زندگی شان به نمایش می گذارد که می تواند با استفاده از شاخص های ذهنی اندازه گیری شود. کیفیت عینی زندگی شرایط بیرونی زندگی را نمایش می دهد. کیفیت عینی زندگی با استفاده از شاخص های عینی مرتبط با واقعیت های ملموس و قابل مشاهده زندگی اندازه گیری می شود(سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۲: ص۵۳) تمایز میان کیفیت زندگی عینی و ذهنی هم چون اختلاف بین رفتار و ادراک یا دنیای متفاوت میان کمیت و کیفیت است. بنابر این، هر کدام به تنهایی و با یکدیگر بستر مناسبی برای تحلیل کیفیت زندگی به حساب می آیند(شفیعا و همکاران، ۱۳۹۲: ص۲۴) در این بین، وینتگوتز مدلی را به عنوان تئوری تلفیقی کیفیت زندگی در سال۲۰۰۳ ارائه داد. بر طبق این مدل کیفیت زندگی شامل سه بعد ذهنی، عینی و بعد وجودی و هستی گرایانه است که هر یک در تعامل با دیگری است(بدری وهمکاران، ۱۳۹۲: ۵۸).

محققان و پژوهشگران برای توصیف و تشریح واقعیت ها از رویکردهای متفاوتی استفاده می کنند. این رویکردها از پارادایم ها و طرز نگرش آنها نسبت به موقعیت های اجتماعی و اقتصادی نشات گرفته است. رویکردهای اجتماعی دو گانه ای نسبت به کیفیت زندگی وجود دارد که شامل عاملیت گرایی و ساختار گرایی است. در رویکرد عاملیت گرا، کیفیت زندگی متاثر از آثار ذی نفعان در ساختار یابی فرآیندهاست. بنابر این، تاکید بر فردگرایی داشته، جامعه را جمع جبری افراد آن می داند(غفاری و ابراهیمی، ۱۳۸۵: ص۳۱) اما رویکرد ساختار گرایی با نگاهی چند بعدی، جامعه را به عنوان یک کل بررسی می کند(غفاری و امیدی، ۱۳۸۸: ص۴۱) این گونه توصیف و تشریح کیفیت زندگی برگرفته از «آنچه در حال فهیمده شدن از کیفیت زندگی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

است»می باشد.(شفیعا و همکاران،۱۳۹۲: ص۲۳) جدول ۲نشان دهنده رویکردهای فرعی و خلاصه دو رویکرد عاملیتی و ساختاری است.

جدول (۲) رویکردهای کیفیت زندگی

رویکرد	رویکرد فرعی	اساس انتخاب گزینه ها	محوریت
عاملیتی	مطلوبیت گرایی	بیشترین لذت برای بیشترین تعداد افراد	لذت طلبی
	ارزش های عام	علایق آگاهانه افراد	ارزش های انتزاعی
	نیاز محور	امور واقعی فردی مثل نیازهای اساسی	ارزش های واقعی
	قابلیتی	آزادی و قابلیت های فردی	قابلیت های فردی
ساختاری	دیالکتیک دموکراتیک	آزادی، برابری و انسجام	فرد گرایی و جمع گرایی
	کیفیت فراگیر زندگی	توجه بیشتر به عوامل جمعی	رفاه ذهنی و عینی به همراه اهداف اجتماعی
	کیفیت اجتماعی	امکانات و توانایی های مالی و روابط اجتماعی	بهبود همبستگی اجتماعی و مبارزه با مطرودیت

مآخذ: غفاری و امیدی (۱۳۸۸)و غفاری و ابراهیمی(۱۳۸۵)

متون توسعه نشان می دهد که دیدگاه های متعدی پیرامون کیفیت زندگی و فضای تبیین آن وجود دارد که از بین دیدگاه های مزبور؛ دیدگاه کنش متقابل پیرامون کیفیت زندگی حول این محور می چرخد که در مقوله کیفیت زندگی باید به چگونگی تعامل و کنش متقابل نمادین توجه نموده و بر ماهیت فکری و تصوری هر فرد نسبت به خودش تاکید داشت، چرا که نگرش وی مانند هر فرد دیگری در مورد تصور مثبت و منفی اطرافیان در مورد شخصیت و رفتارش تاثیر به سزایی در نحوه عمل او و در کیفیت زندگی او دارد(مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۸۷) و دیدگاه دورکیم پیرامون کیفیت زندگی معلول مکانیسم های معین و عوامل اجتماعی مشخص می باشند اگر چه او به طور خاص روی این امر تاکید نمی کند، آشکارا بر این اصل تاکید دارد که فقدان اجماع درباره ارزش های مقرره منجر به محو و غیبت تدریجی اقتدار و ضابطه اخلاقی گردیده و جامعه مدیریت موثر و کنترل اجتماعی لازمه را بر فرد از دست می دهد. ثبات اجتماعی برخاسته از قواعد اخلاقی بر افراد یک جامعه است. از این رو، فقدان چنین ضابطه کنترلی و مدیریت اخلاقی در بروز بی هنجاری اجتماعی پایین آمدن سطح کیفیت زندگی نقش اساسی ایفا می کند(نیازی و خراسانی، ۱۳۹۱: ۲۰۵)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

متون توسعه نشان می دهد هر چند کیفیت زندگی مردم و مکان های شهری به عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی وابسته است، اما چالش های مربوط به سنجش رفاه و زندگی بهتر در این گونه نواحی روستایی بسیار تفاوت دارد. برخی از این چالش ها به شرایط کلان اقتصادی وابسته اند اما برخی به چارچوب سازمانی و نهادی موجود در مناطق روستایی مربوط می شود. عوامل مانند مقیاس کوچک و تراکم کم سکونتگاههای روستایی، کاهش اشتغال و درآمد در بخش کشاورزی، فاصله زیاد و انزوای جغرافیایی آنها، راه های ارتباطی و شبکه حمل و نقل نامناسب و ناکارآمد اجرای سیاست های لازم برای بهبود کیفیت زندگی روستایی را پیچیده تر می کند(رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷: ص۴) کیفیت زندگی روستایی عبارتست از چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده ها و روستاها(رضوانی، منصوریان،۱۳۸۸: ۵) شورتال[1] (۲۰۰۸) در اندازه گیری کیفیت زندگی افراد روستایی تنها به واقعیات قابل مشاهده و ملموس همان کیفیت عینی زندگی تاکید دارد. در مقابل نرمان(۲۰۰۷) برای سنجش کیفیت زندگی روستاییان بعد ذهنی کیفیت زندگی را در سرلوحه مطالعات خود قرار می دهد. بر خلاف این دو محقق، رمزی[2] و اسمیت (۲۰۰۷) در سنجش کیفیت زندگی روستاییان به دیدگاه آمیزشی و ترکیبی معتقد هستند و بر این باورند که تلفیق وضعیت عینی زندگی روستاییان با ارزیابی ذهنیت های آنها معرف کیفیت زندگی در مناطق روستایی می باشد. پیرامون ارتقای شاخص های کیفیت زندگی در مناطق روستایی بسیاری بر این اعتقاد هستند که پایین بودن شاخص های کیفیت زندگی در مناطق روستایی مشکلات متعدد بعدی از جمله تشدید بیکاری، به مخاطره انداختن امنیت شغلی، درآمد، تغذیه، تضعیف اعتماد اجتماعی و نهادی و کیفیت محیط را به دنبال می آورد(Paul and kumar, 2005). بلوک[3] (۲۰۰۵)بر این باور است مقوله کیفیت زندگی انعکاسی از شرایط محیطی، اجتماعی، اقتصادی و غیره در مناطق روستایی می باشد که بستر را جهت نظارت بر برنامه ریزی توسعه جوامع روستایی مهیا می سازد و به عبارتی ابزاری قدرتمند در این زمینه می باشد. غایت نهایی بررسی کیفیت زندگی افراد روستایی نیل به این مهم است که زمینه یک زندگی مطلوب را برای جوامع روستایی مهیا ساخته و متعاقب آن احساس هدفمند بودن و احساس لذت در بطن آن مستتر باشد(fisher,1995: 26).

[1] .Shortal
[2] .Ramsey
[3] .Bullock

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مواد و روش ها

هدف کلی این تحقیق سنجش و اولویت بندی مناطق روستایی روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی می باشد. تحقیق حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است. جهت جمع آوری اطلاعات از طریق پرسش نامه به روستاییان ساکن در مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر که جامعه آماری تحقیق را شامل می شود مراجعه شد. که در این بین تعداد کل روستاییان شهرستان مشگین شهر(۹۰۳۵۹) نفر برآورد گردید. علاوه بر این جهت تعیین حجم نمونه روستاییان ساکن در مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر از فرمول کوچران استفاده شد و در نهایت حجم نمونه تعداد روستاییان (۱۹۶) نفر تعیین گردید. برای بالا بردن میزان دقت و اعتبار یافته ها، حجم نمونه به ۲۰۰ نفر افزایش یافت. همانطوری که در ذکر آن رفت، داده های خام برای اندازه گیری شاخص ها از طریق مصاحبه، مشاهده ، پرسش نامه، اسناد و مدارک گردآوری گردید. همانطوری که گفته شد ابزار تحقیق پرسش نامه محقق ساخته می باشد. روایی صوری پرسش نامه با کسب نظرات صاحبنظران در دانشگاه و کارشناسان اجرایی مربوطه به دست آمد. هم چنین پس از انجام یک مطالعه راهنما و آزمون پایایی پرسش نامه ضریب کرونباخ آلفا ۰/۸۳ بدست آمد. هم چنین از طریق ابزار پرسش نامه، مولفه کیفیت زندگی به کمک ۶۲ سئوال بسته مورد سنجش قرار گرفت و برای امتیاز دهی آن از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده گردید. در مرحله امتیاز دهی، از آن جا که دسته ای از سئوالات در جهت منفی مطرح شده اند، با استفاده از نرم افزار SPSS، کدگذاری مجدد برای این دسته از سئوالات انجام شد. بنابر این، امتیاز پاسخ ها در سئوالات با جهت مثبت به صورت: ۵= کاملا موافقم، ۴=موافقم، ۳= نظری ندارم، ۲= مخالفم و ۱= کاملا مخالفم و در مورد سئوالات منفی عکس این حالت می باشد

در این پژوهش با مطالعه مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر در نهایت ۱۲ شاخص دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی، عضویت در تشکل های مدنی، بهزیستی فردی و امنیت، پتانسیل طبیعی، میزان درآمد، الگوی مصرف خانوار، سرمایه اجتماعی، رضایت شغلی، وضعیت مسکن، مکان گزینی روستا، گذران اوقات و فراغت و میزان مشارکت اجتماعی به صورت غربال زنی به عنوان شاخص های کیفیت زندگی از میان خیل عظیم شاخص ها انتخاب شده است و در نهایت، داده های بدست آمده با استفاده از تکنیک تاپسیس فازی مورد تحلیل قرار گرفته اند.

تاکنون از روش ها و مدل های متفاوتی برای سنجش و اولویت بندی کیفیت زندگی در مناطق روستایی استفاده شده است که در این میان بهره گیری از روش های چند شاخصه،

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

دارای اهمیت بیشتری است. استفاده از رویکرد فازی در تصمیم گیری های چند شاخصه، به اهمیت نسبی شاخص های مورد استفاده بستگی دارد. رویکردهای متفاوتی برای رتبه بندی ارقام فازی وجود دارد. در این بین ورش، «کوفمن و گاپتا» به دلیل سهولت و سادگی آن، به ویژه برای ارقام فازی مثلثی، دارای شهرت بیشتری است.

در این تحقیق، برای تصمیم گیری چند شاخصه فازی به شیوه فازی، تعیین گزینه و شاخص های مرتبط با موضوع و اولویت بندی، تبدیل گزینه های اندازه گیری شده به ارقام فازی، تعیین وزن شاخص ها و رتبه بندی گزینه ها با استفاده از روش های تصمیم گیری چند شاخصه تاپسیس فازی به مرحله اجرا گذاشته شده است. و تاپسیس فازی روشی است که در آن عناصر ماتریس یا وزن های متعلق به هر شاخص به صورت فازی بیان می شوند. برای انجام عملیات به شیوه تاپسیس فازی، می توان از روش های متفاوتی بهره گرفت که از متداول ترین آنها روش وضع شده بوسیله «چن و هوانگ» است. در این روش مراحل زیر به اجرا گذاشته می شود(پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹)

مرحله اول: تشکیل ماتریس داده ها بر اساس n گزینه و k شاخص.

مرحله دوم: استاندار سازی داده ها: بدین منظور لازم است که ابتدا حداکثر میزان هر ستون X_j^+ و حداقل آن X_j^- مشخص گردد. و با بهره گیری از روابط ذیل، به استاندارد سازی ماتریس تصمیم اقدام شود. (پور طاهری و همکاران،۱۳۸۹)

اگر اعداد فازی به صورت مثلثی باشند، به طوری که $\tilde{X}_j^+ = (a_j^+, b_j^+, c_j^+)$ بیشترین و $\tilde{X}_j^- = (a_j^-, b_j^-, c_j^-)$ کمترین امتیازات را به خود اختصاص داده باشند، می توان به دو شیوه ذیل و با بهره برداری از توابع (۱) و (۲) اقدام به استاندارد سازی ماتریس تصمیم نمود.

تابع (۱)

$$\tilde{r}_{ij} = \begin{cases} \left(\frac{a_{ij}}{c_j^*}, \frac{b_{ij}}{b_j^*}, \frac{c_{ij}}{a_j^*}\right), i = 1,2,\dots,m, j \in B & \text{جنبه مثبت} \\ \left(\frac{a_j^-}{c_{ij}}, \frac{b_j^-}{b_{ij}}, \frac{c_j^-}{a_{ij}}\right), i = 1,2,\dots,m, j \in B & \text{جنبه منفی} \end{cases}$$

تابع (۲)

$$\tilde{r}_{ij} = \begin{cases} \left(\frac{a_{ij}}{c_j^*}, \frac{b_{ij}}{c_j^*}, \frac{c_{ij}}{c_j^*}\right), i = 1,2,\dots,m, j \in B & \text{جنبه مثبت} \\ \left(\frac{a_j^-}{c_{ij}}, \frac{b_j^-}{b_{ij}}, \frac{c_j^-}{a_{ij}}\right), i = 1,2,\dots,m, j \in B & \text{جنبه منفی} \end{cases}$$

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

$c^{*}_{j=Max c_{ij}}, j \in B$

$a^{-}_{j} = Min a_{ij}, j \in B$

مرحله سوم: محاسبه ماتریس استاندارد وزن دار: پس از تشکیل ماتریس استاندارد، می توان ماتریس استاندارد وزن دار را از طریق تابع (۳) محاسبه کرد.

تابع (۳) $v_{ij=r_{ij}W_j}$

مرحله چهارم: محاسبه ایده آل مثبت و منفی: اکنون می توان جواب ایده آل مثبت (A^{+}) و جواب ایده آل منفی (A^{-}) را برای اعداد فازی مثلثی از طریق تابع (۴) برآورد نمود.

تابع (۴) $$M(v_{ij}) = \frac{-a^2_{ij} + c^2_{ij} + a^2_{ij} + b_{ij} + c_{ij}.b_{ij}}{3(-a_{ij} + c_{ij})}$$

مرحله پنجم: محاسبه هر گزینه از ایده آل مثبت(S^{+}_{i}) و منفی(S^{-}_{i}) است که این مرحله به صورت ذیل محاسبه می شود. اگر $v^{+}_{i} = (a^{+}, b^{+}, c^{+})$ و $v^{-}_{j} = (a^{-}, b^{-}, c^{-})$ باشند، آن گاه می توان اعداد مثلث فازی را به صورت توابع(۵) و (۶) تعمیم داد.

تابع (۵) $$D^{+}_{ij}\begin{cases} 1-\frac{c_{ij}-a^{+}}{b^{+}+c_{ij}-a^{+}-b_{ij}} & \text{برای}(b_{ij} < b^{+}) \\ 1-\frac{c^{+}-a_{ij}}{b_{ij}+c^{+}-a_{ij}-b^{+}} & \text{برای}(b^{+} < b_{ij}) \end{cases}$$

تابع (۶) $$D^{-}_{ij}\begin{cases} 1-\frac{c^{-}-a_{ij}}{b_{ij}+c^{-}-a_{ij}-b^{-}} & \text{برای}(b < b^{+}) \\ 1-\frac{c_{ij}-a^{-}}{b^{-}+c_{ij}-a^{-}-b_{ij}} & \text{برای}(b_{ij} < b^{-}) \end{cases}$$

مرحله ششم: در مرحله نهایی می توان نزدیکی نسبی هر گزینه به ایده آل ها را که از طریق تابع (۷) برآورد می شود، محاسبه کرد.

تابع (۷) $$C^{+}_{i} = \frac{S^{+}_{i}}{S^{+}_{i} + S^{-}_{i}}$$

در نهایت، (۱) محدوده منطقه مورد مطالعه را در سطح کشور و توزیع جغرافیایی دهستانها را در محدوده شهرستان نشان می دهد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

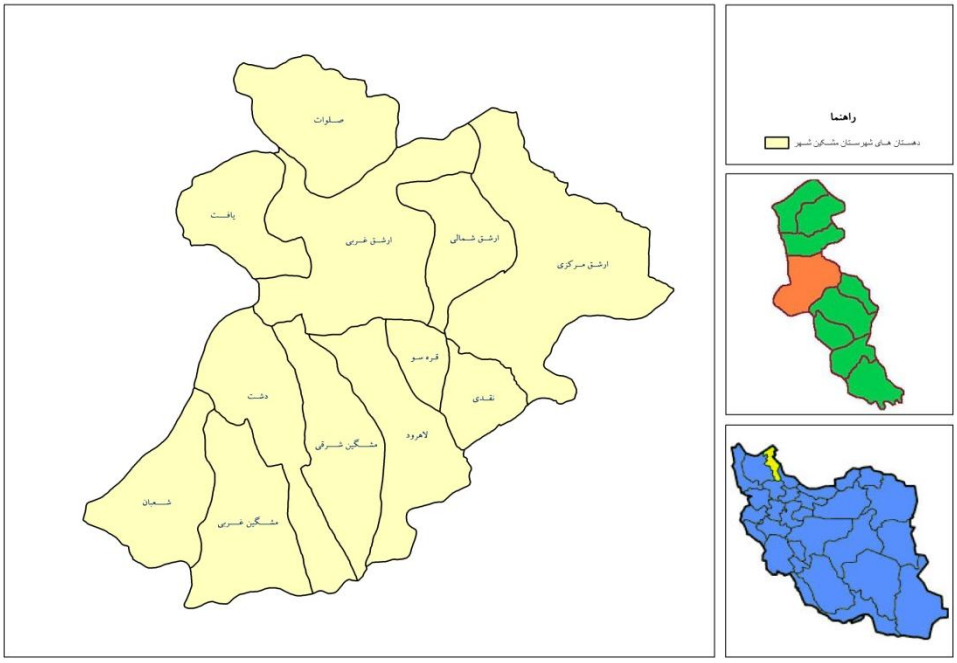

شکل (۱) توزیع جغرافیای دهستانها در سطح شهرستان

یافته های تحقیق

در این تحقیق سعی شد جهت تبیین این فرضیه که دهستانهای شهرستان مشگین شهر به لحاظ کیفیت زندگی با یکدیگر متفاوت است ابتدا به منظور نمایش چگونگی مراحل انجام ارزیابی و اولویت‌بندی و نیز به جهت سهولت تشریح مدل، ۱۳ شاخص موثر بر کیفیت زندگی مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر انتخاب گردید. هم چنین جهت تعیین وزن شاخص ها ضمن استفاده از تجربیات جهانی از ۳۰ نفر از مروجان جهاد کشاورزی و کارشناسان توسعه روستایی به شکل پرسش نامه و بر اساس مولفه ها، معیارها و شاخص های تبیین کننده در قالب طیف «خیلی مهم، مهم و غیر مهم» که به ترتیب مقادیر فازی آنان برابر با (۵،۱۰،۱۰)، (۰،۵،۱۰) و (۰،۰،۵) بوده تعیین شد. علاوه بر این، همانطوری که جدول (۲) نشان می دهد با مطالعه وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر، در نهایت ۱۲ شاخص به شیوه غربال زنی به عنوان شاخص های کیفیت زندگی از میان خیل عظیم شاخص ها انتخاب شدند که بدین شرح اند: دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی، عضویت در تشکل های مدنی، بهزیستی فردی و امنیت، پتانسیل طبیعی، میزان درآمد، الگوی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مصرف خانوار، سرمایه اجتماعی، رضایت شغلی، وضعیت مسکن، مکان گزینی روستا، گذران اوقات و فراغت و میزان مشارکت اجتماعی می باشد. پس از آن بر اساس فنون نرم تصمیم‌گیری، به طراحی مدل تحقیق پرداخته شده است. چون که فرض بر این است که ملاک و معیار کیفیت زندگی همان شاخص ها هستند که می توانند ابزاری مفید برای نظارت و کنترل روندها ارائه کنند و تغییرات را به خوبی منعکس سازند.

جدول(۲) میزان کیفیت زندگی به تفکیک دهستان های شهرستان مشگین شهر

	دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی	میزان مشارکت اجتماعی	نحوه گذران اوقات و فراغت	مکان گزینی روستا	وضعیت مسکن	رضایت شغلی	سرمایه اجتماعی	الگوی مصرف خانوار	میزان درآمد	پتانسیل منابع طبیعی	بهزیستی فردی و امنیت	عضویت در تشکل های مدنی
ارشق مرکزی	۱۶	۱۸/۴	۱۷/۱	۱۹/۶	۲۰/۳	۲۴/۳	۱۷/۲	۱۸/۱	۲۱/۳۴	۲۳/۲	۲۳	۹
ارشق شمالی	۱۸/۱	۱۴/۱	۱۱/۱	۱۴/۱	۱۷/۱	۷	۶/۱	۱۱	۱۴/۲	۱۷/۶	۱۹/۲	۱۸/۲
نقدی	۱۴/۶	۱۶/۱	۱۹	۱۶/۱	۹/۲	۲۳/۲	۲۰/۶	۱۱/۱	۱۰/۵	۲۳	۸/۹	۱۳/۲
لاهرود	۲۷/۲	۳۴/۳	۲۸	۱۷/۵	۲۰/۲	۲۴/۲	۱۵/۵	۱۱/۱	۱۴/۲	۱۷/۱	۱۶/۳	۱۲/۲
قره سو	۱۲/۲	۱۲/۱	۱۳/۱	۹/۸	۷/۵	۱۲/۳	۱۱/۱	۱۴/۲	۱۴/۶	۱۶/۷	۱۳/۱	۹/۵
مشگین غربی	۲۴/۳	۱۸/۶	۲۷/۳	۲۱/۷	۳۲	۱۷/۵	۱۴/۳	۱۸/۳	۱۷/۱	۱۲/۶	۱۰/۳	۱۸/۱
مشگین شرقی	۱۸/۱	۲۳/۲	۲۲	۱۹/۵	۲۷/۶	۲۴/۸	۱۲/۲	۲۱	۱۵/۱	۱۴/۲	۸/۹	۷/۵
شعبان	۱۷/۱	۱۷/۱	۱۵/۱	۲۰	۱۴/۳	۲۰/۲	۲۱/۱	۱۶/۷	۲۵/۳	۱۷/۲	۲۵/۱	۱۷/۳
دشت	۱۷/۲	۱۸/۵	۱۹/۲	۱۷/۱	۲۰/۶	۱۸/۳	۱۶/۱	۱۷	۱۳/۱	۱۹/۱	۱۸/۹	۱۶/۵
یافت	۹/۵	۱۰/۵	۱۲	۸/۵	۹/۹	۱۱/۱	۱۲/۶	۸/۶	۹/۶	۷/۳	۱۵/۶	۱۲/۵
صلوات	۱۹/۶	۱۴/۳	۱۷/۶	۱۷/۵	۱۸/۲	۱۲/۱	۱۳/۷	۱۱/۲	۷/۶	۱۴/۸	۱۰/۱	۸/۶
ارشق شمالی	۱۴/۴	۱۶/۳	۱۴/۴	۱۵/۶	۱۷/۱	۱۷/۲	۲۰/۲	۱۷/۳	۱۲/۳۴	۸/۹	۷/۶	۱۴/۳

مآخذ: یافته های پژوهش

علاو بر این، براساس داده های خام حاصل از پرسش نامه، به طیف بندی مقادیر هر شاخص به تفکیک دهستانهای شهرستان در قالب گزینه های «خیلی مناسب، مناسب و نامناسب» که به ترتیب مقادیر فازی (۵،۱۰،۱۰)، (۱۰ ،۵،۰) و (۰،۰،۵) نشان داده شده اند. اقدام گردید، تا ماتریس فازی شاخص ها بدست آید، بعد از تشکیل ماتریس داده های فازی، استاندارد سازی آنها بر اساس تابع (۱) بدست آمد. آنگاه وزن هر شاخص ها از طریق کارشناسان مطابق جدول (۳) در قالب طیف «خیلی مهم، مهم و غیر مهم» که به ترتیب مقادیر فازی آنها برابر

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

(۵،۱۰،۱۰) (۵،۱۰،۰) و (۰،۰،۵) است تعیین شد تا ماتریس وزنی داده ها مطابق تابع (۳) محاسبه گردد.

جدول(۳) وزن فازی هر یک از شاخص ها

شاخص های تحقیق												
شاخص ها مدنی	عضویت در تشکل های	بهزیستی فردی و امنیت	پتانسیل منابع طبیعی	میزان درآمد	الگوی مصرف خانوار	همبستگی اجتماعی	رضایت شغلی	وضعیت مسکن	مکان گزینی روستا	نحوه گذران اوقات و فراغت	میزان مشارکت اجتماعی	دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی
وزن ها	(۵،۵،۱۰)	(۵،۵،۱۰)	(۰،۵،۱۰)	(۵،۵،۱۰)	(۰،۵،۱۰)	(۰،۵،۱۰)	(۵،۱۰،۱۰)	(۵،۱۰،۱۰)	(۵،۱۰،۱۰)	(۰،۵،۱۰)	(۵،۵،۱۰)	(۰،۵،۱۰)

مآخذ: یافته های پژوهش

سپس مقادیر حداکثر و حداقل هر شاخص مطابق توابع (۵) و (۶) تعیین شد تا فاصله هر گزینه از ایده آل مثبت (S_i^+) و منفی (S_i^-) به دست آید. آن گاه می توان نزدیکی نسبی هر گزینه به ایده آل ها C_i^+ را از طریق تابع (۷) محاسبه کرد. این مقدار در جدول (۴) نشان داده شده است.

جدول(۴) اولویت بندی سطح کیفیت زندگی در سطح دهستانهای شهرستان های مشگین شهر

دهستان ها	S_i^+	S_i^-	C_i^+ ضریب
ارشق مرکزی	۱۱/۲۱	۱۰/۸۷	۰/۵۰۷
لاهرود	۱۴/۱۳	۱۲/۲۴	۰/۵۳۵
نقدی	۹/۲۳	۷/۲۴	۰/۵۶
ارشق شمالی	۸/۸۱	۹/۸۷	۰/۴۷۱
قره سو	۷/۶۳	۹/۶	۰/۴۴۲
مشگین غربی	۱۲/۱۳	۱۱/۲۳	۰/۵۱۹
مشگین شرقی	۹/۱۴	۹/۹۹	۰/۴۷۷
یافت	۸/۶۷	۸/۷	۰/۴۹۹
دشت	۸/۷۵	۷/۸۷	۰/۵۲۶
شعبان	۱۰/۱۱	۹/۹۴	۰/۵۰۴
صلوات	۷/۶۵	۵/۴۵	۰/۵۸۳
ارشق شمالی	۶/۵۷	۶/۳۸	۰/۵۰۷

مآخذ: یافته های پژوهش

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

بدین ترتیب همانطور که مشاهده می شود نتایج مدل تاپسیس فازی بر اساس وزن های محاسبه شده نشان می دهد که در بین دهستان های نواحی روستایی شهرستان مشگین شهر؛ دهستان صلوات و نقدی از حیث کیفیت زندگی در رده اول و دوم و قره سو در رده آخر قرار دارد که به صورت فضایی هم در شکل شماره (۲) نشان داده شده است.

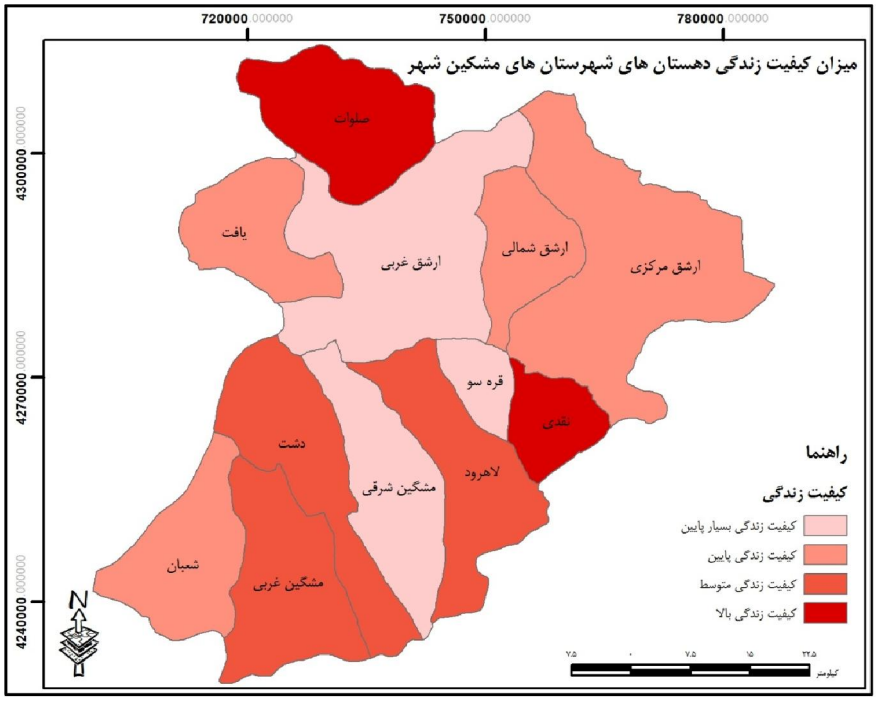

شکل (۲) میزان کیفیت زندگی دهستان های شهرستان مشگین شهر

نتیجه گیری و پیشنهادات

مفهوم کیفیت زندگی می تواند به عنوان ابزاری نیرومند جهت نظارت بر برنامه ریزی و نظارت بر توسعه در جامعه استفاده شود و به برنامه ریزان برای نظارت بر اجتماع، ارزیابی اثر بخشی و کارآیی سیاست ها و برنامه های فعلی و تدوین برنامه های جدید کمک کند، زیرا ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، محیطی و سلامت جامعه را در بر می گیرد. هدف کیفیت زندگی در مناطق روستایی، تثبیت جمعیت خانوارهای روستایی و دسترسی عادلانه آنها به زمین و منابع در روستاها است. هدف این تحقیق سنجش و اولویت بندی سطح کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر بود. هم چنین، این تحقیق بر آن بوده است ضمن تبیین

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

کیفیت زندگی، به تبیین الگویی شفاف در جهت شاخص سازی با رویکرد شاخص های کیفی بپردازد و از طریق ارائه مدل تاپسیس فازی، رتبه بندی مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر را به لحاظ سطوح کیفیت زندگی به دست دهد و در این میان و در فرآیند تحقیق سطوح کیفیت زندگی مناطق روستایی شهرستان مشگین شهر با شاخص های دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی، عضویت در تشکل های مدنی، بهزیستی فردی و امنیت، پتانسیل طبیعی، میزان درآمد، الگوی مصرف خانوار، سرمایه اجتماعی، رضایت شغلی، وضعیت مسکن، مکان گزینی روستا، گذران اوقات و فراغت و میزان مشارکت اجتماعی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. و هم چنین، در این ارتباط، نتایج تحقیقات پیشینیان وجود رابطه میان کیفیت زندگی و توسعه مناطق روستایی را تایید کرد. در نهایت، نتایج حاصل از مطالعات میدانی در نواحی روستایی شهرستان مشگین شهر، به عنوان نمونه مطالعاتی نشان داد که روش تاپسیس فازی به عنوان روشی ارزشمند و کارآمد از تکنیک های تصمیم گیری چند شاخصه مبتنی بر اعداد فازی، به خوبی توانسته است وضعیت کیفیت زندگی در منطقه مطالعاتی را تبیین کند، به طوری که یافته های حاصل از مطالعات میدانی و مشاهدات عینی به خوبی با واقعیت های موجود مناطق روستایی منطبق بوده است. بدین ترتیب می توان از شاخص های تحقیق حاضر به عنوان الگویی برای سایر مناطق روستایی در جهت سنجش سطح توسعه کیفیت زندگی استفاده کرد. هم چنین می توان، با بهره گیری از شاخص های کیفیت زندگی، به برنامه ریزان توسعه روستایی برای نظارت بر اجتماع روستایی، بازبینی نتایج سیاست ها و برنامه ها، ارائه برنامه های جدید کمک کرد. در نهایت می توان گفت، سیاست گذارن و برنامه ریزان توسعه روستایی می توانند علاوه بر استفاده از روش های رایج در تعیین سطوح توسعه، به بهره گیری از مدل تاپسیس فازی به مثابه ابزاری مناسب و به نسبت آسان بپردازند. هم چنین سیاستگذاران و برنامه ریزان شهرستان مشگین شهر باید هر چه بیشتر بر دهستانهای توسعه نیافته تمرکز کنند؛ و درصدد تقویت شاخص های کیفیت زندگی هر چه بیشتر دهستانهای کمتر توسعه یافته از طریق کشف و شناخت پتانسیل های ناشناخته در بخش کشاورزی و ارتباط این بخش با بخش های صنعت و خدمات به منظور افزایش بهره وری و اشتغال و کاهش بیکاری، تقویت امکانات بهداشتی و درمانی، تقویت امکانات آموزشی و فرهنگی، تقویت امکانات زیر ساختی از جمله آب و برق و راههای ارتباطی، ارتقای مهارت های شغلی در بخش های مختلف و به ویژه بخش کشاورزی از طریق سازمان هایی مانند جهاد کشاورزی و غیره باشند و در توزیع اعتبارات و بودجه، روستاهای توسعه نیافته را در اولویت قرار دهند و در تعیین سطوح توسعه یافتگی، بر شاخص های کیفی بیشتر تاکید شود.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

منابع و ماخذ

۱- باسخا، مهدی، عاقلی کهنه شهری، لطفعلی و ارشک مسائلی(۱۳۹۰) **رتبه بندی شاخص کیفیت زندگی در استان های کشور، فصلنامه رفاه اجتماعی**، سال دهم، شماره ۳۷، ص۹۶

۲-بدری، سید علی، رضوانی، محمد رضا و مجید قرنجیک (۱۳۹۲) **سنجش شاخص های ذهنی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان جعفربای جنوبی شهرستان ترکمن**، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال۲۴، پیاپی ۵۰، شماره ۲، ص ۴۸,

۳-پورطاهری، مهدی(۱۳۸۹) **کاربرد روش های تصمیم گیری چند شاخصه در جغرافیا**، انتشارات سمت، تهران، ص ۲۰۲

۴-جاجرمی، کاظم و ابراهیم کلته(۱۳۸۵) **سنجش وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان، مطالعه موردی:گنبد گابوس**، مجله جغرافیا و توسعه، شماره۱۷

۵-حیدری، علی(۱۳۹۰) **بررسی شاخص های کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد**، فصلنامه مسکن و محیط روستایی، شماره ۱۳۶، صص۶۱-۵۱

۶-دهقانی، امین، صیدائی، سید اسکندر و سیروس شفقی(۱۳۹۱) **سنجش و بررسی شاخص های کیفیت زندگی در کانون های اسکان عشایری، مطالعه موردی: کانون های اسکان عشایری استان فارس و اصفهان**، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال دوازدهم، شماره ۲۷، صص۹۶-۷۷

۷-رضوانی، محمدرضا و حسین منصوریان (۱۳۸۷) **سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص ها، مدل ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی**،فصلنامه روستا و توسعه، سال۱۱، شماره۳، ص۴

۸- رضوانی، محمد رضا، منصوریان، حسین و فاطمه احمدی(۱۳۸۸) **ارتقای روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی، مورد مطالعه: شهرهای فیروز آباد و صاحب در استان لرستان و کردستان**، مجله پژوهش های روستایی

۹- سلیمانی، محمد، منصوریان، حسین و زهرا براتی (۱۳۹۲) **سنجش کیفیت زندگی در محله های در حال گذار شهری، مورد مطالعه؛ محله دروازه شمیران از منطقه دوازده شهر تهران**، فصلنامه جغرافیا، سال یازدهم، شماره۳۸، ص ۵۳

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۱۰- شفیعا، سعید، شفیعا، محمد علی و غلامرضا کاظمیان (۱۳۹۲) **فراتحلیل روش و نتایج پژوهش های کیفیت زندگی شهری در ایران**، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و چهارم، شماره دوم، ص۲۴

۱۱-غفاری، غلامرضا و رضا امیدی (۱۳۸۸) **کیفیت زندگی شاخص های توسعه اجتماعی**، انتشارات شیرازه، تهران

۱۲-غفاری، غلامرضا و لویه ابراهیمی(۱۳۸۵) **جامعه شناسی تغییرات اجتماعی**، انتشارات دانشگاه تهران، تهران

۱۳-قالیباف، محمد باقر، رمضان زاده لسبویی، مهدی و اسلام یاری شگفتی (۱۳۸۸) **سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی؛ مطالعه موردی بخش نوسود استان کرمانشاه**، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۳، صص۱۸۴-۱۶۳

۱۴-قنبری، یوسف، رحیمی، حمزه و مهدی احمدیان(۱۳۹۲) **سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان میانده، شهرستان فسا**، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، شماره سوم، ص۷۵

۱۵-مختاری، مرضیه و جواد نظری(۱۳۸۹) **جامعه شناسی کیفیت زندگی**، تهران، انتشارات جامعه شناسان

۱۶. محمودی، عادل(۱۳۹۰) **تحلیل تطبیقی شاخص های کیفیت زندگی در محلات فرسوده درون شهر**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس

۱۷- نیازی، محسن و دلال خراسانی، محمد(۱۳۹۱) **تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر کیفیت زندگی شهروندان**، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال هشتم، شماره ۲۷، صص۲۲۹-۱۹۸

Allen, j,Voget, R. and Cords, S,(2002) ***Quality of life in rural Nebraska, Trends and Changes***, Institute of Agriculture and Natural Resources.

Bukenya,J.,Gebremedh,T,F, and Schaffer,p., (2003) ***Analysis of quality of life rural development: evidence from West Virginia Data***, Growth and Change, Vol (8),No.34.p.25.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

Bullock and B,C, Sucie, J(2004) *An* ***analysis of technology use and quality of life in a rural west Texas community***, University of Texas.

Chapman,Y.(2006) ***ICTs and rural development****:* ***review of the literature, current interventions and opportunity for action***.5 (12), pp324-326.

David, E.B. Patrici, H.C.F.& Pia,N.M (2001) ***the quality of life in rural Asia***, Asian Development Bank.

Deiner, E., & Lucas. (2000*)* ***Explaining differences in societal levels of happiness: Relative standards, need fulfillment, culture and cultivation theory***, Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Periodical Subjective Well-being, Vol (1), No.21:pp.41-42.

Dinner,E, and Oishi, S(2000*)* ***Money and happiness: income and subjective well-being Cambridge***: MIT press.

Fisher,G(1995) **A** ***quality of life research and sociology annual preview of sociology***, Vol(1) ,No.21,p.26.

Flora, J. L**., (2007)** ***Social capital and communities of place. Rural Sociology****,* Vol(63), pp:481-506

Foo,T.S(2000) ***Subjective assessment of urban quality of life in Singapore***. Habitat International.

Franse, G.,(1998), **measuring quality of life: Economics, social and subjective** , Social indicators Reserch,Vol(40) ,p.21.

Lansing, J, B., and Marans (1969) ***Evolution of neighborhood quality***, AIP Journal, 196.

Marans,R, ,(2005) ***An investigation of the relationship between quality of life and residential environment among rural families***, a dissertation submitted to the graduated faculty in partial the requirements if degree of the Doctor of Philosophy.

Mayers,D (1998) ***Building knowledge about quality of life for urban planning of the American Planning Association***, Vol(54) ,No .5 .pp .374-376.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

Moro,MBereton,F.,Ferreiran,S. and Clich,Y., (2008) ***Ranking quality of life using subjective well-being data in the rural area of Pakistan***, ecological Economies, Vol(65),No.3,pp448-450

Nancy, R.(2005) **"Economic *and social development: Two sides of the same coin*".** World Sumiton Social Development, Economic Development, Vol(2), p:14**.**

Norman, H(2007) ***Quality of work life, Strategic Finances***, Vol(5), No.90,p110.

Pacion,M(2003) *Urban environmental quality and human well-being- a social geography perspectives, landscape and urban planning*, Vol(65),No.20,p.30.

Bukenya, G.(2005) ***Conservation use and quality of life in rural community: and extension of Goldschmidt's findings, Southern Rural sociology***, Vol23, No.1.pp.233-235.

Paul,A.K and Kumar,U.C,(2005) ***Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bengal***, India, Rural Development, Vol(4),No.3.

Ramsey, D. & Smit, B., (2007) ***Rural Community Well-being: Models and Application to changes in the Tobacco-belt in Ontario.*** Geoforum, Vol.6, No.33, pp. 367–370.

Roback, J(1982) ***Wages, rents and the quality of life, Journal of political Economy***, 90(6) p.1258.

Shortall, S., (2008) ***Are Rural Development Programmers Socially Inclusive? Social Inclusion, Civic Engagement, Participation, and Social Capital: Exploring the Differences***", Journal of Rural Studies, Vol.12, No.3, pp. 450-452.

Starfield, B, Riely and A, Drotar,D(2002) ***Measuring health related of life in children and adolescents: implication for research and practice***. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Assoc,Vol(2) , No,20,p.86.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

Tito,Z,Mirsolav and T,jirikomM (2009) ***Quality of life in rural areas of Croatia***: to stay or to leave.

UN Human Development Report (1994) Oxford University Press, New York.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]